

John Ford, John Ford, John Ford...

Gabriel Genovart

Centauros del desierto

Conten que quan la RKO, cap allà l'any 1940, va donar carta blanca a Orson Welles, arran de l'èxit espectacular de l'adaptació radiofònica de La guerra dels mons (el relat fantàstic del seu quasi homònim H. G. Wells), per fer el cine que volgués i com volgués, el jove realitzador —no tenia més que vint-i-cinc anys— es va tancar dins una sala de projeccions i feu que li passassin un cop i un altre *La diligència* de John Ford. Quan l'hagué vista devers catorze o quinze vegades (n'hi ha que diuen que més i tot), va manifestar que "molt bé, que ja havia après a fer cinema, i que se sentia per tant capacitat per envestir immediatament la tasca de dirigir la seva primera pel·lícula". I aquesta pel·lícula, com tothom sap, va ser, l'any 1941, ni més ni menys que *Ciudadano Kane*.

Anys després, quan ja figurava en la nòmina dels més grans realitzadors de la història del setè art, li demanaren quins eren els seus tres directors predilectes. La resposta d'Orson Welles fou la següent: "John Ford, John Ford, John Ford..."

Potser Orson Welles era massa categòric quan es manifestava d'una manera tan contundent, però dubt moltíssim que avui hi hagi algú que vertaderament estimi el cinema i n'entengui una mica que no situï John Ford en el cim més alt de la realització cinematogràfica en tota la història d'una art que a dia d'avui ja és més que centenària. Però no sempre ha estat així. Quan jo estudiava a la Universitat de Barcelona —vaig acabar la carrera de Filosofia i Lletres l'any inefable de 1968— i freqüentava fòrums i cine-clubs, a vegades més o manco clandestins, on es veien pel·lícules com *El acorazado Potemkin* (que, per cert, em va meravellar), John Ford, i amb ell gairebé tot el cinema nord-americà en bloc, eren objecte de les desqualificacions més absurdes i increïbles. Eren els anys "cineclubés" de Losey, d'Antonioni, de Bergman, de Nunes i les seves *Noches de vino tinto*, de l'Escola de Barcelona, de Serena Vergano i *Dante no es únicament severo*, de cinema soviètic i coses així. A una d'aquelles sessions, a un cine-club de Terrassa, després de la projecció

de la pel·lícula (em sembla que era un film de José María Nunes), algú amb pinta de progrés va aixecar i, sense que vingués a tomb, va començar a blasmar el cinema de John Ford. I la concurrència, tota aquella "progressia a la violeta", assentia complaguda. Quin espectacle! Crec que va ser aquell dia que em vaig plantejar si havia de ser progrés o havia de ser fordista (perquè ja es veia que ambdues coses eren incompatibles), i em vaig decantar per la segona de les opcions. I d'aquí no m'he mogut.

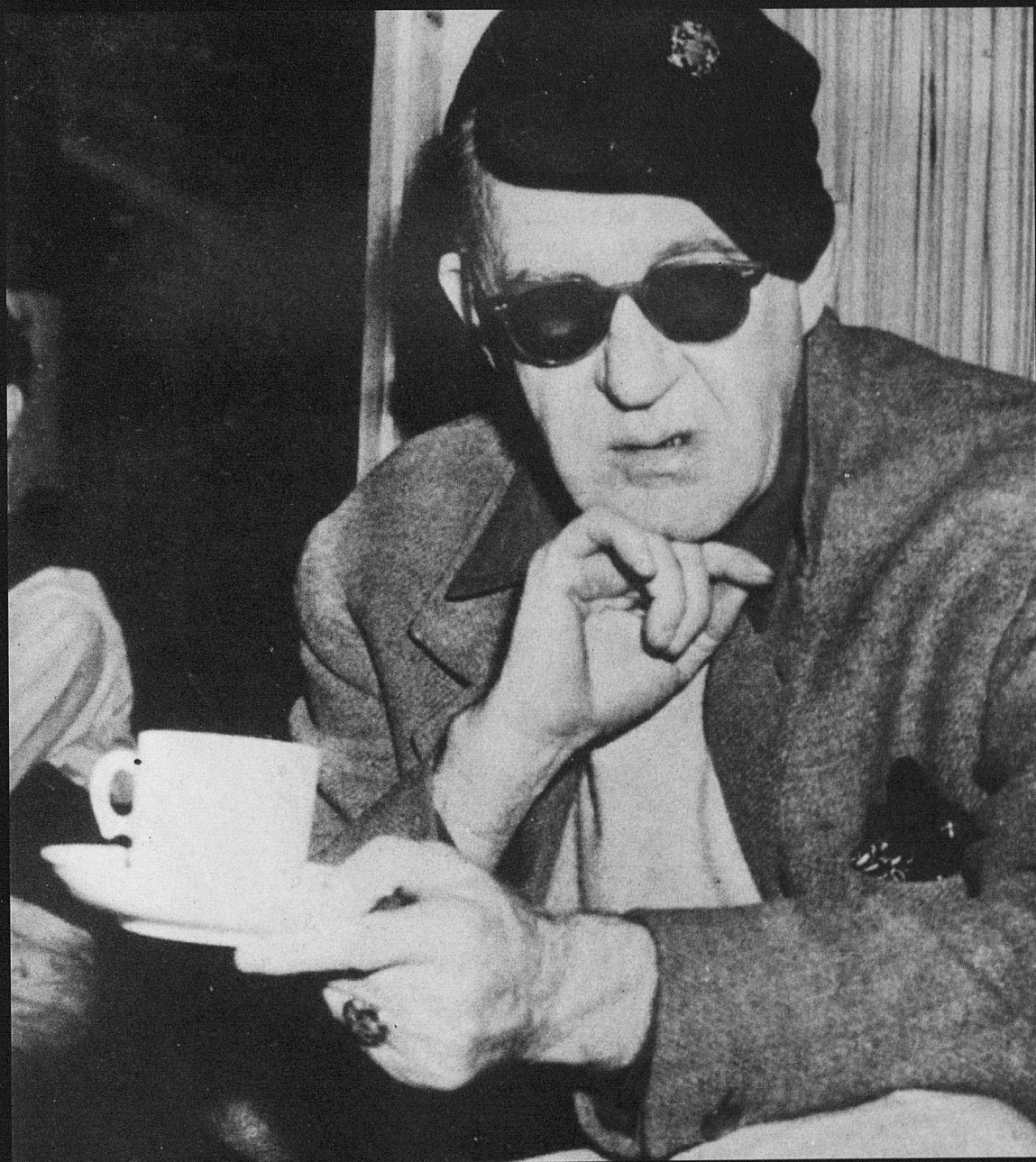
El clima "intel·lectual" d'aquells anys el descriu perfectament Javier Marías en el seu llibre *Donde todo ha sucedido*:

"A John Ford —diu Marías— lo vilipendiaron durante muchos años los críticos europeos estalinistas —los españoles a la cabeza—, que lo acusaban de fascista y militarista, a él y a su cine. Hoy parece increíble y ridículo, pero durante largo tiempo hubo que

defenderlo a capa y espada de esos ataques "políticos" que le negaban todo mérito cinematográfico. (...) En aquellos años los toros y el fútbol eran de derechas, como el whisky, mientras que el vino (tinto) era de izquierdas. Nada escapaba a esas etiquetas cretinas, nada era inocente, ni la ropa ni la comida ni las aficiones ni por supuesto el arte. Se ejercía una vigilancia continua, y a la bien real y carcelaria del régimen franquista se unía la más teórica pero igualmente censora de la ortodoxa simpleza de izquierdas.

"Ford era condenado sin ni siquiera mirar cómo eran en realidad sus películas, de qué hablaban o qué decían. Bastaba con que en ellas apareciera el ejército y hubiera indios muertos para que a partir de semejante superficialidad se le tildara de 'reaccionario'".

Les dues primeres pel·lícules que record haver vist de John Ford són, per aquest orde, *La legión invencible* i *Cuna de héroes*, dues pausades refle-

John Ford

La diligència

xions sobre el pas melangiós del temps i el pòsit dolorós que va deixant el passat sobre el present (que és, al capdavant, una de les constants de la poètica fordiana). Les vaig veure ambdues a la preadolescència i em deixaren una empremta indeleble. Tots els sentiments i emocions que em va produir La legión invencible els he intentat de plasmar a un dels capítols del meu llibre *El somni de l'Oest* que acaba de sortir publicat dins la col·lecció de "Llibres Temps Moderns". El títol d'aquest capítol és "La ferida del temps", que és el que vaig sentir, tal volta per primera vegada, quan vaig veure aquesta pel·lícula. Tenia aleshores dotze anys i vaig tenir el pressentiment que, qualche dia, em tornaria a trobar amb Nathan Brittles, aquell vell capità de cavalleria que viu en el destacament fronterer de Fort Starke els dies previs a la seva jubilació de l'exèrcit, aquella gran família de la qual sempre s'ha sentit que formava part. Avui, quan jo mateix, com feia Nathan Brittles, estic també tatxant a la fulla del calendari els pocs dies que ja em resten per jubilar-me de la meua feina de professor (i de la gran família de professors d'institut), sent que aquest dia m'ha arribat. I aquest fet m'ha servit de motivació per escriure aquest "somni de l'Oest", un llibre ple de ressonàncies fordianes, un retorn a les terres mítiques del record, que s'obre amb el soliloqui inicial del protagonista de *¡Qué verde era mi valle!* (mesclat amb el meu propi soliloqui personal) i, després d'un recorregut per diverses pel·lícules del gènere de directors diferents, acaba amb tres capítols dedicats a sengles obres de John Ford: La legión invencible, *El hombre que mató a Liberty*

El último hurra

Qué verde era mi valle!

Valance i *Tres padrinos*, que són tres pel·lícules que mai no em cansaré de veure.

John Ford, John Ford, John Ford... ¿A algú li pot caber dins el cap que un home que va realitzar pel·lícules com totes les més amunt mencionades i obres com *Las uvas de la ira*, *Pasión de los fuertes*, *Fort Apache*, *Centauros del desierto*, *El último hurra*, *Misión de audaces*, *El sargento negro*, *El gran combate* i tantes altres pugui haver estat titllat de racista, militarista, bel·licista, fatxa i reaccionari? Ho proclam solemnment: si John Ford és tot això, jo també ho som. I els valors que consagra a les seves pel·lícules (l'amistat, la lleialtat, la cavallerositat, la solidaritat, l'honor, el deure, l'austeritat, el sacrifici, la generositat, la família, la tradició, la religió, les formes educades, el respecte ètnic, la fidelitat a unes arrels profundes i la compatibilitat de la pertinença a dues pàtries diferents i complementàries) són també els meus valors.

El periodista Eulogio López va escriure un llibre titulat *Por qué no soy progre*, i va desgranar les seves raons en una llarga explicació. Jo sé per què no ho som, malgrat pertànyer cronològicament a una generació —la del seixanta-vuit— de la qual sempre he renegat. No som progre perquè som fordians.

El meu admirat Jaume Vidal, que m'ha fet l'honor d'incloure *El somni de l'Oest* dins la col·lecció de "Llibres Temps Moderns", que ell dirigeix, diu que el meu llibre és una espècie de "testament ecologista". Potser. Al capdavant, el fet de ser fordian tal vegada sigui una manera de ser progressista molt diferent a la tants de progrés de saló. Que no de saloon. ■

